

TEMATSKI SKLOP 2

F. Prešeren: Gazela, Glosa; S. Jenko: Rodoljubki

CILJI

Funkcionalni BRANJE

- Učenci zaznavajo in doživljajo zvočnost pesniškega jezika, opazajo ponavljanje glasov in zvočno slikanje (onomatopoija, sklopi glasov, ki vzbujajo podobe),
- razvijajo občutek za zven besede v zvezi z vsebino,
- zaznavajo ritem v pesmi in razumejo povezavo s sporočilnostjo,
- razumejo rabo določene sopomenke v besedilu glede na časovno in čustveno slogovno zaznamovanost,
- zaznavajo in doživljajo pesemske slike oz. motive,
- razlikujejo lirsko in epsko pesem,
- prepoznavajo gazelo ter glosa kot pesniški vrsti.

POSLUŠANJE IN GLEDANJE

- Učenci zaznavajo in doživljajo zvočnost pesmi,
- opazajo ponavljanje glasov in zvočno slikanje,
- razvijajo občutek za zven besede v zvezi z vsebino.

GOVORJENJE

- Učenci ustvarjalno interpretativno berejo pesmi,
- razumljivo in doživeto recitirajo in deklamirajo,
- upovedujejo zaznavanje ritma pesmi,
- tvorijo rimane besedne dvojice,
- tvorijo aliteracije in asonance,
- pojasnjujejo svoje razumevanje metafore, primere, poosebitve, okrasnega pridevka.

PISANJE

- Učenci tvorijo rime in oblikujejo preproste rimane verzne forme,
- tvorijo nove besede po analogiji,
- tvorijo primere, metafore, poosebitve in stalne okrasne pridevke v povezavi z besedilno sliko,
- tvorijo nova besedila z razpoloženjsko temo.

Izobraževalni

Učenci poznajo pojme:

- kitica,
- glosa, gazela,
- ritem,
- stopica: jamb, trohej, amfibrah,
- metafora – nastanek metafore,
- razpoloženjska pesem,
- romantika, realizem.

1. France Prešeren: Gazela III

VIR: SIB, 118, CD

DODATNO: <http://www2.arnes.si/~sspvkant/cankarjeva.html>

1. Uvodna motivacija

Velikokrat se sprašujemo, kakšno je naše mesto v življenju, ki ga živimo. Ali smo sploh opaženi ali so naša dela cenjena. Včasih so bili pesniki tisti, katerih delo ni bilo cenjeno in v prihodnjih urah bomo spoznali dve pesmi, ki govorita ravno o pesnikih in o njihovih delih ter seveda o ljubezni.

2. Najava besedila

V prejšnjih urah smo spoznali tragično ljubezen Romea in Julije.

Zakaj nista mogla zaživeti skupaj?

Ali poznate še kakšne druge ovire, zaradi katerih pari ne morejo biti skupaj?

Kaj pa »skrivne ljubezni«? Ko človek sploh ne ve, da je ljubljen, da se je nekdo zaljubil vanj?

O takšni brezupni ljubezni je spregovoril Prešeren v Gazeli III.

A zakaj ravno GAZELA?

Boris A. Novak je zapisal:

Gazela je princesa v kraljestvu pesmi.

"Nekoč (bil je lep večer in puščavo je osvetljevala nestvarna svečava mesečine) sta se v zavetje palme pred svetlimi pogledi lune in mrkimi pogledi staršev skrili dve mladi senci: mladenič je hotel osvojiti ljubezen prelepega dekleta. Bil je tako zaljubljen vanjo, da ni našel besed, s katerimi bi primerjal njeno lepoto. Nakar se je spomnil gazele, ki jo je davi videl v puščavi, in ji zašepetal: »Lepa si kakor gazela.«

Deklica je od zadrege zardela; in čeprav je nejevoljno našobila ustnice, je mladi beduin začutil, da ji je njegovo dvorjenje všeč. Ljubezen je dala njegovi domišljiji krila, da si je izmišljal nove in nove, čedalje drznejše prisposode za njeno lepoto: »Lepa si kakor polna luna. Življenje brez tebe je ena sama puščava, pogled tvojih črnih in čarnih oči pa me odžreja kot voda v oazi.«

In je pletel in pletel naprej, dokler se niso njune ustnice prepletle v poljub. Tako se je rodila pesem z imenom gazela. Beseda gazela (ghazal) v arabščini pomeni pogovor fantov in deklet (se pravi dvorjenje ali ljubimkanje) oziroma pletivo.

Kakšno gazelo je spletel France Prešeren?

3. Branje besedila

Preberem Gazelo.

Čustveni premor.

Ponovno branje (tiho, samostojno); razlaga manj znanih besed.

4. Vsebinska razčlemba besedila

Učenci odgovarjajo na vprašanja v berilu (SIB, 119), preberejo in v smiselno zaporedje uredijo prevod v sodobno slovenščino.

5. Oblikovna analiza pesmi

Kaj lahko v pesmi opaziš na prvi pogled?

Ima besede, ki so drugače napisane – te besede tvorijo notranjo rimo, saj se v izstopajočih besedah ujemajo glasovi od zadnjega naglašenege zloga naprej. Te besede so *seje, veje, prireje, šteje, žeje, ogreje, pozneje*.

Negotovost je izražena s pripevom *sam ne ve*.

Pesem nosi naslov Gazela, ki je hkrati ime za pesniško obliko, v kateri je napisana.

GAZELA je orientalna pesniška oblika, ki jo sestavlja od šest do trideset verzov in ni deljena na kitice. Rima se ponovi v prvih dveh verzih in nato v vseh sodih (aabacada...). Vsebuje refren, pogosto tudi notranjo rimo. Vsebina je svobodna, velikokrat opeva ljubezen. Prešernova Gazela je šesta v ciklu sedmih gazel.

6. Ustvarjalne naloge/sinteza

V besedilu poiščemo in potrdimo značilnosti gazel.

Učenci se urijo v pisanju gazel. Skušajo upoštevati vse značilnosti (ritem, notranja rima, število verzov ...).

Zapisane pesmi preberejo, sestavijo brošuro.

Pripravijo se na recital poezije (poustvarjanje po zgledu Prešernovih pesmi).

2. France Prešeren: Glosa

VIR: SIB (berilo), 134

1. Uvodna motivacija

V prejšnjih urah smo se pogovarjali o gazelah. Ponovimo značilnosti in se pogovorimo o Gazeli III.

2. Najava besedila

Pred nami pa je že nova pesem Franceta Prešerna, in sicer Glosa. Pesnik v tej pesmi razmišlja o pesnikih in o njihovem položaju v družbi.

3. Branje besedila

Pesem preberem. Čustveni premor.

4. Razčlemba besedila - vsebina

Pogovor o vsebini. Ker je v pesmi veliko imen in krajev, moramo najprej razložiti neznane besede: *Kranjec, Homer, Alighieri, spričevati, Don Kihot, neukreten, zdanji, pesmi, ki pojo Matjaže, boje krog hrvaške straže, slepar, starina, vatel, Ovidij, Pont, Luzijada, Parnas, Petrarka, Tasso, Ilirja, vstan, Čebel'ca, Kina, tinta*.

Razložimo vsebino pesmi. Bistvo pesmi je spoznanje, da je denar sveta vladar.

Iz pesmi izvemo tudi veliko značilnosti literarnega obdobja romantike (Čbel'ca).

Prešeren je postal osrednji pesnik zbornika Kranjska čbelica, ki ga je urejal Miha Kastelic, pomembno oporo pa sta mu dajala prav Prešeren in Čop. Čbelica je izšla petkrat: leta 1830, 1831, 1832, 1834 in 1848. V času izida četrtega zvezka je prišla v težave zaradi cenzure, katere so povzročili janzenisti z Jernejem Kopitarjem na čelu. Njihov spor zaradi nasprotnih mnenj glede nadaljnega razvoja slovenske književnosti (čbeličarji s Prešernom in Čopom so se zavzemali za visoko književnost v slovenskem jeziku, janzenisti pa za književnost, osnovano na ljudskem slovstvu po zgledu Srbov, posebno Vuka Karadžića, ki ga je cenil Kopitar), je črkarska pravda, ki se je tedaj odvijala, še poglobila.

5. Oblika pesmi, raziskovanje besedila

Kako je zgrajena pesem? Koliko kitic, koliko verzov ima? (Pesem je sestavljena iz dveh delov: iz ene štirivrstičnice - kvartine in štirih desetvrstičnic - decim.)

Kako je sestavljena kvartina? (Iz zadnjih verzov posameznih decim.)

Kaj pa vsebinsko pomeni uvodna kvartina? (Povzetek vsebine.)

6. Sinteza

Glosa je pesem, ki v štirih desetvrstičnicah razlaga začetno štirivrstično kitico, t. i. geslo ali moto. Ta kitica je zgoščeno pesnikovo sporočilo, glavna misel pesmi. Posamezni verzi so hkrati zadnji verzi posameznih decim.

Tema glose je večinoma pripoved o pesniškem poklicu oz. položaju umetnika.

7. Vaje za utrjevanje

V besedilu poišči naglašene zloge ter določi ritem v pesmi. Kako je z rimo?

Učenci vadijo določanje ritma v zvezek tako, da izpišejo iz besedila moto in mu določijo ritem.

Nato se pogovorimo še o vrednotah v današnjem življenju, kaj pogrešajo in česa ne.

Učenci vadijo govorno sporočanje.

SKLEP: Zaporedje poudarjenih zlogov z nepoudarjenimi v posameznem verzu je določeno:

– U (trohej). Verz je španski osmerek, rima se izmenjava abbaaccddc.

3. Simon Jenko: Rodoljubki

VIR: SIB, 123

1. Uvodna motivacija (iz SIB/123)

Pred uro na tablo zapišem pesem Otona Župančiča, Vezena. Počakam, da jo učenci opazijo. Kaj je vezena?

Kaj nam sporoča pesnik v svoji pesmi?

Razlaga posameznih kitic: pesnik govori o domovini, o njeni ohranitvi ter o ljubezni do nje.

Aktualizacija: Priklic, kaj vse je doletelo našo domovino skozi stoletja, kako so si jo skušali podjarmiti, a jim zaradi naše ljubezni do nje ni uspelo (MPP ZGO).

2. Najava besedila

O ljubezni do domovine pa lahko razmišljamo tudi na bolj hudomušen način. In prav to je naredil in zapisal Simon Jenko.

3. Poslušanje besedila

Prisluhnejo pesmi Simona Jenka, Rodoljubki. Čustveni premor.

4. Razčlemba besedila – vsebina

Razlaga pesmi – vsebine. Kaj žene pesnika v pisanje pesmi?

Ljubezen do dekleta.

Kaj naroča dekletu?

Naj si izbere njega, saj bo le tako njegovo delo ustvarjalno in zanimivo za bralce, poznalo ga bo veliko ljudi in z njim tudi izvoljenko, ki jo bo opeval v pesmih.

5. Raziskovanje besedila

SIB, 124

Učenci v dvojicah odgovarjajo na vprašanja, podatke iščejo v besedilu.

Dodatne naloge:

- Učenci ugotavljajo, v kakšni obliki se pojavljajo slovenski časopisi tistega časa v besedilu (zapisani z malo, v različnih sklonih).
- Primerjajo pesem S. Jenka z Župančičevo.

6. Domača naloga

V lanskem šolskem letu smo obravnavali Janka Kersnika ter Ivana Tavčarja. Katera dela smo brali?

Izpišite si najpomembnejše podatke o njiju ter poiščite podatke o značilnostih romantike in realizma.